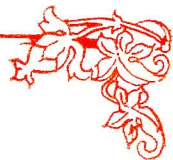

Фиридун Шушински

АЗЭРБАЈЧАН
ХАЛГ
МУСИГИЧИЛЭРИ

Азербайджанская
Государственная
Библиотека
им. Ш. Ахундова

БАКЫ
ЈАЗЫЧЫ
1985

Малыбәјли Һәмид

БаҺАРЫН көзәл кечәләриндән бири иди. Бәдирләнмиш ај «Вағрыган» дағынын архасындан чыхараг өз ағ «кәлағаҗысыны» көзәл Шушанын үстүнә сәрмишди. Дағәтәји доланбач јолла дәрдатлы бир араба јаваш-јаваш јухары галхырды. Әтраф тамам сүкута гәрг олмушду. Јалныз јохуш чыхан атларын һәрдән бир фынхыртысы әтрафа һаким кәсилмиш сакитлији позурду.

Араба «Баш долаҗы»ны дөндүкдән сонра «Әждаһа булағы»нын јанында дајанды. Кәнч арабачы атлара су вериб јенидән јолуна давам етди. Сәрнишинләр јоргун олдуғларындан ширин јухуја кетмишдиләр. Онлар тој мәчлисиндән гаҗыдан һачы һүсү, Садыгчан вә Аванес иди. Араба даһа бир дөнкәни өтүб «Дотәләб»ин әтәјинә чатдыгда, артыг дан јери сөкүлүр, сәрин мей әсирди. Гәлбини тәһнаһыг һисси бүрүјән арабачы һәзин-һәзин охујурду. Онын әтрафа јайылан хош сәси елә бил ки, јалчын гајалары, зүмрүд јамачлары вә сәрин мешәләри сәһәр јухусундан ојадырды. Арабачы сәрнишинләри унутмушду. О, «Секահ» охујурду. Онын мәләһәтли сәси сәрнишинләри дә јухудан ојатмышды. Арабачы «Секահ»ы көзәл кушәләрлә битирәр-битирмәз:

— Сағ ол, Малыбәјли баласы, — дејә јабагдан бәри гулаг асан сәрнишинләр ону алғышладылар.

Малыбәјлинин арабасы артыг «Ханлыг Мухтарын карвансарасы» габағында дајанмышды. Сәрнишинләр арабадан дүшүб худаһафизләшәркән Садыгчан чаван арабачыны наһара дәвәт етди.

Күнортадан бир гәдәр кечмиш «Мердинли мәһәлләси»ндә Садыгчанын евиндә көзәл бир мәчлис гурулмушду. Кениш, ишыгылы вә раһат гонаг салонунда чанланма варды. Бураја адлы-санлы мусигичиләр, ханәндәләр топлашмышды. Садыгчанын мәчлисиндә ханәндәләрдән Мә-

шәди Исн, һачы һүсү, Шаһназ Аббас, Дәли Исмајил, Әбдүлбағи (Бүлбүлчан) вә Чаббар Гарҗагды оғлу да әјләшмишдиләр. Бир гәдәр сонра кәнч арабачы да кәлиб чыхды. Садыгчан арабачыны мейрибанлыгла гәбул едиб гонағлара тәғлим етди.

Наһардан сонра мәчлисәдәкиләрә армуду стәканларда пүррәк чәј верилди. Бу заман Садыгчан «Сейрли тар»ыны дөшүнә басыб мәчлисдә әјләшән ханәндәләри бир-бир охутду. һачы һүсүнүн көзәл сәси, Әбдүлбағинин чошгун вә сүрәкли зәнкуләләри, Садыгчанын әзәмәтли чалғысы кәнч гонағы һәјрәтә салмышды. Мәшһур ханәндәләр охудудан сонра Садыгчан арабачыја деди:

— Оғлум, һөвбә сәниндир. Бизим үчүн бир шеј оху.

Бу сөзләри ешидән кәнч арабачы өзүнү итирмишди. О, мәчлисдә әјләшән ханәндәләрини адларылы чох ешитмиш, онларын бир нечәсини Малыбәјли кәндиндә мәчлисәрдә, тојларда динләмишди. Уста ханәндәләрини јанында охумағы арабачы ағына сығышдыра билмирди. Нечә охусун? Мәкәр онларын јанында охумаг асаидыр? Садыгчан гонағын чәкиндијини һисс едиб мейрибанлыгла деди:

— Бачыоғлу, һамымыз сәнин сәсинә гулаг асмаг истәјирик, чәкинмә, оху.

Садыгчанын сөзләри арабачы кәнчи үрәкләндирди, о, «Секահ»дан башга бир шеј билмәдијини сөјләди. Садыгчан тара «Секահ» үстүндә көкләди. Арабачы кәнчин охудуғу «Секահ» мәчлисәдәкиләрә хош кәлди, ону јер-јердән алғышладылар. Мәшәди Исн деди:

— Бала, сән кәл бу арабачылығы бурах кетсин, ханәндәлик сәнәтини өзүнә пешә ет, көзәл сәсин вар, һајыфдыр, Шушаја кәл, бизим «Ханәндәләр мәчлиси»ндә мугаматдан дәрә ал.

Садыгчанын вә Мәшәди Иснин ханәндәлијә тәһрик етдији бу кәнч сонралар Азәрбајҗанда мәшһур ханәндә вә көркәмли тарзән кими танынан Малыбәјли һәмид иди.

Һәмид Имамгулу оғлу Гурбанов 1869-чу илдә Шуша јахынлығындакы Малыбәјли кәндиндә ападан олмушдур. Сәфалы, көзәл мәнзәрәли Малыбәјли кәнди Гарабағын ән бөүк кәндләриндән иди. Малыбәјли кәнд әһалисинини бир һиссәси о заман арабачылығы өзүнә пешә етдијиндән һәмидин бабасы вә атасы да арабачылыгла мөшһул олмушдулар. Кәнч һәмид дә атасы кими Јевлах — Шуша арасында таһирләрин малларыны дашымагла доланырды. Лакин бир хош тәсадүф ону бу әзаблы «пешәдән» әбәди хилас етди.

Малыбәјли һәмид Садыгчанын евиндәки гонағлыгдан сонра һачы һүсүнүн тәшкил етдији «Ханәндәләр мәчлиси»нә дахил олур. О, бурада мәшһур сәнәткарлардан, хусусән һачы һүсү вә Мәшәди Исндән классик Шәрг вә Азәрбајҗан мугамларыны өјрәнир. Чох инчә, мәләһәтли сәси олан һәмид ханәндәлик сәнәтнә јијәләнмәктә јанашы, ејни заманда тар чалмағы да өјрәнирди. Онын илк тар мұәллими Садыгчан олмушдур.

Һәмид Шуша мәчлисләриндә бир ханәндә кими танынырды. О, Шушада илк дәфә Нәчәфгулу ағанын мәчлисиндә һачы һүсү, Мәшәди Исн, Садыгчан вә Аванеслә бирликдә чыхыш етмишди. Хан Шушински данышырды: «Атам мәнә сөјләјирди ки, Нәчәфгулу ағанын гонағлы-

Опера артисти Гүсејнгулу Саррабски. Ханэндэләрдән Малыбәјли Һәмидин, Забул Гасымын, Ханлыг Шүкүрүн вә Мәшәди Чәмил Әмировун ишти-ракмы илә Шушадә тамашаға гојудмуш «Лејли вә Мәчнун» операсынын програмы (Шуша, 7 август 1913-чү ил).

PROGRAMMA
1913 год
17 август

2. Сарабскаго

ЛЕЙЛИ МЕЧНУНЪ

1. Мәшәди Чәмил Әмиров (Чәмил)
2. Мәшәди Чәмил Әмиров (Чәмил)
3. Мәшәди Чәмил Әмиров (Чәмил)
4. Мәшәди Чәмил Әмиров (Чәмил)
5. Мәшәди Чәмил Әмиров (Чәмил)
6. Мәшәди Чәмил Әмиров (Чәмил)
7. Мәшәди Чәмил Әмиров (Чәмил)
8. Мәшәди Чәмил Әмиров (Чәмил)
9. Мәшәди Чәмил Әмиров (Чәмил)
10. Мәшәди Чәмил Әмиров (Чәмил)

ғында Һәмид елә бир «Раст» охуду ки, һамы һејран галды. Гачы Гүсу деди ки, кәләчәјин охујаны бу — Малыбәјли баласы олачаг.

Бу мәчлисдән сонра Һәмиди тез-тез халг шәнликләринә дәвәт едирләр. Малыбәјли Һәмид бир чох илләр тој шәнликләриндә вә халг мәчлисләриндә мәшһур тарзәнләрдән Чавадбәј Хәнәзәјски, Мәшәди Зейнал, Арсен Јарамышев, сонралар исе Мәшәди Чәмил Әмиров вә Гурбан Пиримов илә чалыб-охумушдур. Малыбәјли Һәмид гүдрәтли ханәндә, ејни заманда көзәл тарзән вә исте'адды актјор олмушдур. Ү. Гачыбәјовун «Лејли вә Мәчнун», Мәшәди Чәмил Әмировун «Сейфәл-Мүлүк» опера тамашаларынын афишаларында онун адына тез-тез тәсадуф едиллир. Малыбәјли Һәмид бу операларда бачарыглы актјор кими чыхыш етмиш, бөјүк рәғбәтлә гаршыланмышдыр.

Малыбәјли Һәмид халг шәнликләринин вә тојларынын хош кечмәси үчүн дә әлиндән кәләни әсиркәмәмишдир. О, чох вахт мәчлисләрдә өзү һәм чалар, һәм дә охујарды. Көркәмли мүғәнни Сейид Шушински өз хатирәләринин бириндә бу барадә јазыр: «Мән Һәмид илә үч дәфә мәчлисдә чыхыш етмишәм. Онун чалгысына сөз јох иди. Һәмиддә көзәл халлар, кушәләр вә чох ширин бармаглар варды. О, ханәндәни елә усталыгла мүшајиәт едирди ки, мүғәнни онун чалгысындан һәзз алырды».

О, бүтүн муғамлары тарда усталыгла ифа етәд дә, әслиндә мәчлис ханәндәси иди. Онун хүсуси бир зөвглә охудугу «Раот» вә «Секәһ»

муғамлары тәкчә Азәрбајчанда дејил, бүтүн Загафгазијадә бөјүк маргла динләнилимшиди.

Малыбәјли Һәмид «Секәһ»ы ширин бир услубда, јаныглы охумасы илә мүасирләриндән фәргләнерди. О, «Секәһ»ы бир нечә вариантда охујармыш. «Јетим секәһ»ы вә «Орта секәһ»ы даһа көзәл, өзүнәмәхусус оријинал бир шәкилдә ифа едәрмиш. Белә нәгл едирләр ки, Һәмид «Орта секәһ» охујанда дәсткаһы тарын сары симләриндә «Мүхалиф» һәссәсиндән башлајыр, бир гәдәр кәзишдикдән сонра муғамын «Һасар» шөбәсинә кечирди. О, «Һасар» үстүндә елә нәфәсләр, зәриф халлар, һәзин кушәләр вурарды ки, һамы ону мәфтундугла динләрди. «Мүхалиф»дән «Һасар»а кечмәк Һәмидин «Секәһ» муғамына кәтирдији јенилик иди. Буна ханәндәләр арасында «Һәмид секәһ»ы дејәрдиләр. О, ејни заманда «Раст» ифачысы кими даһа мәшһур иди.

XX әсрин әввәлләриндә Һәмид аиләси илә бирликдә Кәнчә шәһәринә көчүр. Бурада Малыбәјли Һәмид Мәшәди Чәмил Әмировла јахындан таныш олар. Онлар узун мүддәт эмәкдәшлыг едирләр. Мәшәди Чәмил тар чалмагда Һәмидин ән јашы мүшајиәтчиси иди. Мараглы бурасыдыр ки, Мәшәди Чәмиллин охумаг тәрзиннә даһа јахын бәләд олан Малыбәјли Һәмид дә Мәшәди Чәмили тарда мүшајиәт етмишдир.

Һәр ики исте'адды санәткар Кәнчә, Шамхор, Газах вә Тифлис шәһәрләриндә вә онларын атраф рајонларында тој вә мәчлисләрдә мувафәғијјәтлә чалыб-охумушдур. О заман көркәмли мүғәнни кими мәшһур олан Малыбәјли Һәмид дәфәләрлә Иранын Рәшт, Әнзәли шәһәрләринә дәвәт олунмушдур.

Малыбәјли Һәмид гардашы Әскәр Гурбанов вә каманчачы Бөјүк-киши Әлијевлә бирликдә бир чох илләр чалыб-охумушдур.¹

1910-чу илдә Малыбәјли Һәмид «Граммәфон» ширкәтинин дәвәти илә Рига шәһәринә кетмиш вә әсинин вала јаздырмышдыр. О, «Шур», «Раст», «Јетим секәһ», «Һумајун» вә бир чох тәснифләр илә мәһнәларыны охумушдур. Тары Малыбәјли Һәмидин өзү чалмышды. Ханәндәнин гардашы Әскәр Гурбанов да бир нечә муғамы онун мүшајиәти илә охумушдур. Бу һадисәдән бир нечә вахт сонра јарадычылыгынын ән сәмәрәли вахтында Малыбәјли Һәмидин өси батмышдыр. Лакин о, гәтијјән руһдан дүшмәммиш, тар чалмаг сәнәти илә даһа чидд мәшғүл олмаға башламышдыр. Гарабағ мәчлисләриндә, Кәнчә тојларында вә Тифлис шәһәриндә верилән концертләрдә Малыбәјли Һәмид Кечәчи оғлу Мәһәмәди, Забул Гасымы, Муса Шушинскини, Ислам Абдуллајевни, Мәшәди Мәммәд Фәзәлијевни, Мәммәдгулу Шушинскини, Бүлбүлү тарда мүшајиәт етмиш вә халг арасында «көзәл тарзән» адыны ләјәгәтлә дашымышдыр.

Өмрүнүн 40 иллини Азәрбајчан милли мусиги мәдәнијјәтинин инкишафына һәср етмиш Малыбәјли Һәмид 1922-чи ил март ајынын 22-дә Агдамда вәфат етмишдир.

¹ Малыбәјли Һәмидин гардашы оғлу Мухтарын, өз доғма оғлу Имамгулунын, ғызы Агчанын, әмиһс оғлу Исмајилын көзәл сәси олдугуну сөјләрләр. — *Муғалиф*.